

takvih slučajeva, koje ni najbolje poznavanje narodnoga života i običajeva zagorske Dalmacije naših vremena ne može više sada izvesti na čisto upravo zato, što se Lovrićev tekst može tumačiti jednako vjerojatno i ovako i onako — t. j. mora se dopustiti, da je ispravno uzeti njegove riječi i doslovno, kao prikaz tadašnjega starijega stanja nekoga pojava, makar je u naše vrijeme drukčije. Tako n. pr. kada govori o sasvim malim kolibicama, kojih se Morlaci sjećaju, da su se na kolima vozile (neko 50-ak godina prije); to nije nemoguće (bez obzira na dalje Lovrićeve refleksije o tome kod Skita i. dr.), i ako će prije trebati misliti na pastirske pokretne kolibice, koje se pomiču na plazovima kako je bilo sve do naših dana upravo po dinarskim krajevima.

Osim gornjih (i drugih još, manje više sitnijih) omašaka potkralo se i par takvih u imenima topografskim — tako Peruća mjesto Peruća (str. 30, 31, premda je u originalu *Peruchia*) pa Cista mjesto Cista (str. 109; drugo su dva sela Cista kod Bribira).

Ovim su izdanjem dobili i Lovrić i Fortis novi osvježeni publicitet, pače Lovrićevo djelo doživljava ovdje na kraju knjige i drugi prikaz o svom autoru (uz prijašnji u »Zborniku za nar. život i običaje južnih Slavena«, knj. XXVIII., od dra. Marijana Stojkovića). Steta je možda, što ovdje nije iz radnje Stojkovićeve prenesen pa i popunjen stvarni indeks uz Lovrićevo djelo, koji bi olakšao upotrebu. A na omotnom bi se listu zacijelo bolje doimala reproducirana karta dijela Dalmacije iz Fortisova djela na latinskom jeziku (kakva je uz francusko izdanje toga djela) nego upravo na talijanskom. I napis tu na omotu u prvi čas zavodi neupućene kao da se radi o Lovrićevim bilješkama o svom putu po Dalmaciji.

Milovan Gavazzi

MILENKO S. FILIPOVIC: NESRODNIČKA I PREDVOJENA ZADRUGA. Beograd, 1945, str. 63 (cir.)

Delo vsebuje dve docela samostojni razpravi, ki sta pa po svojem značaju tako povezani, da ju je avtor združil s skupnim uvodom o tipih hišne zadruge vobče in z zaključnim povzetkom svojih dognanj. V uvodu ugotavlja F., da dosedanje obširno gradivo o zadrukah pri južnih Slovanih ni upoštevalo notranjih odnosov v zadrugi, zato zapisovalci in raziskovalci skoraj niso niti omenili ali pa so napačno razlagali oba tipa zadruge, ki sta predmet F. razprav. V glavnem na osnovi lastnega gradiva, izpopolnjenega s podatki v predmetni literaturi, opisuje nato avtor obe vrsti zadrug in ju skuša razložiti. V prvi študiji »Nesrodnička zadruga« (str. 8—36) kaže na osnovi gradiva, da je ta tip zadruge sestavljen iz različnih družin, ki niso v krvnem sorodstvu v najožjem smislu; ponekod so nastale take zadruge na osnovi pobratimstva. Sledi obširen pregled te vrste zadrug po geografsko-kulturnih enotah pri Hrvatih in Srbih, pri čemer avtor raziskuje tudi odnos avstrijske državne oblasti do zadruge v Vojni krajini in civilni Hrvatski, drž. zakonika v Srbiji itd. Končno ugotavlja, da je ta vrsta zadruge znana tudi Bolgarom in Albancem. Filipovićeve izsledki glede raziskavane vrste zadrug so, da so zadruge med nesrodniki nastajale in se ohranjemale zaradi gmotnih potreb in koristi in da so žive zlasti v predelih in periodah žive kolonizacije. Družbeni činitelj, ki je omogočal nastanek in ohranitev tako sorodniške kakor nesrodniške zadruge na Balkanu, pa je bil tudi v ljudstvu izredno živi duh vzajemnosti. Razpravo zaključuje F. s podatki o umetni zadrugi pri zgodnjih germanskih narodih.

V sledeči študiji »Predvojena zadruga ali razdvojica« (37—58) prikazuje F. tip zadruge, sloneče na docela gospodarski osnovi, katere člani žive stalno ločeni v raznih, celo oddaljenih domačijah. Po F. tega tipa ne smemo imeti za fazo v procesu razpadanja zadruge, marveč je to posebna vrsta, nastala kot posledica gospodarskega pomanjkanja v področjih patriarhalne kulture in naravnega gospodarstva. V zaključnem poglavju postavlja avtor nasproti dosedanji oznaki zadruge novo: zadruga je ustanova ljudskega življenja, sloneča na vzajemnosti dela (in to po načelu kooperacije in delitve dela) in na skupnosti interesov, vse pa zaradi olajšanja življenja.

Razprava je važen doprinos k razjasnitvi pomembne ustanove v ljudski družbeni kulturi ne le z domačega, marveč tudi s širšega primerjalno-etnografskega gledišča.

Vilko Novak

DVE ZBIRKI MAKEDONSKIH LJUDSKIH PESMI

»Narod-ot je 'sekogašen (= večer) i velik pevec.« Te besede Konstantina Miladinova, prvega izdajatelja makedonskih ljudskih pesmi, veljajo v polni meri še danes. Da, prav za prav danes prihajajo do izraza lepše kakor kdaj koli prej v zgodovini tega najmlajšega južnoslovanskega naroda. Ni naključje, da sta v kratkem času po osvoboditvi izšli pri Državni založbi Makedonije že dve zbirki ljudskih pesmi, ena celo v dveh izdajah.

V rokah imam drugo izdajo antologije pod naslovom »Zbirka na makedonski narodni pesni«, Skopje, 1947 (220 strani). Urednik Blaže Koneski je pesmi izbral iz raznih težko dostopnih knjižnih ali periodičnih objav. V uvodu je lepo podčrtal pomen objavljanja ustne pesniške dediščine, ki naj bi po svoje podprla rast makedonske literature in knjižnega jezika. Zbirka je poljudna; narekovale so jo današnje makedonske kulturne razmere. »Mi potrebujemo v prvi vrsti poljudne izdaje, čim več in čim prej!« pravi Koneski, ki v folklornih zbirkah po pravici vidi sredstvo tako za zblížanje ljudskih množic z našo sodobno knjigo kakor za širjenje knjižnega jezika. Temu primerno je besedilo zbirke prirejeno, narečne posebnosti pa so odpadle ali so vsaj omljene. Za teksti je slovarček manj znanih besedi. Urednik toži, da prva izdaja sploh ni bila ocenjena v tisku, tako da se je za pripravo druge izdaje mogel opreti samo na lastni kritični čut. Obema izdajama pa je skupna naslednja osnovna težnja: da se v pesniški perspektivi prikaže zgodovinska pot makedonskega ljudstva in na tej podlagi osebno življenje makedonskega človeka. Na začetku najdemo pesmi, ki so v motivni zvezi s suženjstvom; nato sledi več ciklov drugih pesmi — mitičnih, ljubezenskih, šaljivih itd., vse do najnovejših, ki so nastale med osvobodilnim bojem. Lepo je končno, da tudi v tej poljudni izdaji urednik ni pozabil naglasiti potrebe po znanstveni izdaji: »Že zdaj moramo misliti na popolno znanstveno izdajo ljudske literarne dediščine z vsem, kar je potrebno v ta namen.«

Izredno zanimiva pa je druga zbirka: »Makedonski narodni pesni«, Skopje, 1948 (276 strani in 445 pesmi); uredil Vasil Iljoski. Po svojem nastanku predstavlja novost, ki jo je treba pozdraviti in bi jo kazalo posnemati. V južnoslovanski folkloristični praksi kaj takega nisimo poznali in menda tudi drugod ni nekaj vsakdanjega. Posebne ekipe zapisovalcev, ki jih je nalašč organiziralo makedonsko Ministrstvo za prosveto, so zasliševale zbrane pevce na dveh folklornih festivalih v Bitolju in Stipu 11. oktobra 1947 in verjetno nekaj dni prej in pozneje. Zapisovalci so zapisovali vse, kar so mogli čuti od pevcev, ki so se zgrnili na oba festivala iz vseh koticov Makedonije. Ker so natisnjene vse zapisane pesmi — ne glede na to, če so bile že kdaj prej objavljene ali pa če se v knjigi sami večkrat ponavljajo kot variante — nam zbirka lepo kaže, katere pesmi so žive in se danes pojō, obenem pa, katere pesmi so najbolj razširjene po raznih okrajih. Pokrajinsko urejeno gradivo je lepo pregledno. V okviru posameznih krajev so pesmi razvrščene tako, da na prvem mestu prihajajo lirčne: delovne, obredne, zgodovinske, socialne, družinske, osebne, humoristične; sledijo epično-lirčne, prav redke pa so epične. Ker je urednik pač mislil na to, da bi knjiga rabila tudi kot priručnik za preučevanje ljudske pesmi v šolah, se je pri razvrstitvi gradiva držal učnega načrta za pouk makedonske dediščine na gimnaziji. Taki ureditvi bi mogli nasprotovati, vendar se mi to zdi neumestno, ker je prav za prav vsaka »ureditev« neko utesnjevanje, in praktični vidiki so končno prav tako upoštevanja vredni kakor strokovno-načelni ali drugi. Zbirka ni nikaka antologija, a vendar moremo pritrditi uredniku, ko pravi: »V nekem pogledu pa je gradivo te zbirke vendarle izbor: pesmi so bile zapi-